

Передмова

Багато друзів допомагали мені писати цю книгу. Декого з них уже нема серед живих і вони такі видатні, що я зaledве наважуюся назвати їхні імена, хоча жодна людина не може читати або писати, не вважаючи себе вічним боржником Дефо, сера Томаса Брауна, Стерна, сера Вальтера Скотта, лорда Маколея, Емілі Бронте, Де Квінсі та Волтера Патера — і це лише перші достойники, які спадають на думку. Інші живі, й хоча, можливо, так само відомі у своїй сфері, викликають менший трепет саме з цієї причини. Я особливо вдячна панові К. П. Сенгеру, без чіх знань у галузі матеріального права ця книга не побачила б світу. Широка й видатна ерудиція пана Сідні-Тернера врятувала мене, сподіваюся, від деяких прикрих помилок. У великій пригоді стало знання китайської, яким володіє пан Артур Вейлі, й лише я можу оцінити значення цієї переваги. Мадам Лопухова (пані Дж. М. Кейнс) люб'язно зголосилася виправляти мою російську. Завдячую всіма своїми знаннями про живопис неймовірно доброму панові Роджеру Фраю з його багатю уявою. Сподіваюся, що в інших питаннях мені допомогло надзвичайно проникливе, хоча й суворе критичне бачення мого племінника,

пана Джуліана Белла. Невтомні пошуки міс М. К. Сноддон в архівах Гаррогейта і Челтнема були не менш виснажливі, хоча й виявилися марними. Інші друзі допомагали мені в сотні питань, тож навіть не зможу перелічити всіх помічників. Згадаю лише містера Ангуса Девідсона, місіс Картрайт, міс Джанет Кейс, лорда Бернерса (чий знання в царині музики елізаветинської доби — неоціненні), містера Френсіса Біррела, мого брата, доктора Адріана Стівена, містера Ф. Л. Лукаса; містера та місіс Десмонд Маккарті; найкращого з критиків, мого зятя містера Клайва Белла; містера Г. Х. Райленда; леді Коулфакс; міс Неллі Боксолл; містера Дж. М. Кейнса; містера Г'ю Волпола; міс Вайолет Дікінсон; його світлість Едварда Саквілла Веста; містера та місіс Сент-Джон Гатчінсон; містера Дункана Гранта; містера та місіс Стівен Томлін; містера та леді Оттолайн Моррелл; маму мого чоловіка, місіс Сідні Вулф; пана Осберта Сітвелла; мадам Жак Равера; полковника Корі Белла; міс Валері Тейлор; містера Дж. Т. Шеппарда; містера та місіс Т. С. Еліот; міс Етель Сендс; міс Нен Гадсон; мого племінника містера Квентіна Белла (давнього й любого партнера в написанні книг); містера Реймонда Мортимера; леді Джеральд Вілслі; містера Літтона Стречі; віконтесу Сесіл; міс Гоуп Міррліз, містера Е. М. Форстера, його світлість Гарольда Ніколсона і мою сестру Ванессу Белл — але цей перелік може тягнутися нескінченно й включати щоразу нові видатні прізвища. І хоча він викликає у мой пам'яті найприємніші спогади, низка імен неодмінно розбудить читацькі очікування, яких сама книга може не сягнути. Тому наприкінці хочу

подякувати працівникам Британського музею та Архіву за їхню люб'язність; моїй племінниці міс Анжеліці Белл за послугу, якої ніхто, крім неї, не зміг би надати; моєму чоловікові за терпіння, з яким він неодмінно підтримував мене у моїх студіях, а також за глибокі історичні знання, завдяки яким ці сторінки хоча б якоюсь мірою достовірні. Нарешті, подякувала б — якби не загубила ім'я та адресу — одному джентльменові з Америки, який щедро й безкорисливо виправляв пунктуаційні, ботанічні, ентомологічні, географічні та хронологічні неточності в попередніх моїх працях і, сподіваюся, не пошкодує своїх зусиль і в цьому випадку.

Розділ 1

Він — будь-які сумніви щодо приналежності особи до чоловічого роду безпідставні попри тогочасну моду з її спробами приховування зовнішніх статевих ознак — саме робив випадки ножем біля голови мавра, яка гойдалася на кроквах. Кольором голова нагадувала старий затертий м'яч, та й за формою також наближалася до нього, якщо не враховувати запалих вилиць і кількох пасм жорсткого, сухого волосся, відстовбурченого, ніби волокна кокоса. Чи то батько, чи дід Орландо зітнув її з пліч здоровецького язичника, який з'явився на світ на варварських теренах Африки; і тепер вона без упину м'яко розгойдувалася у вічному протязі на горіщі величезного будинку, власності лорда — вбивці носія голови.

Предки Орландо свого часу чимало гасали й квітучими луками, й кам'янистими полями, й заплавами дивних рік та зітнули безліч голів різного кольору з багатьох пліч, аби привезти їх додому й порозвішувати на кроквах. Орландо запрягнувся, що робитиме так само. Але виповнилося хлопцеві лише шістнадцять і він був замалий, щоби мчати в Африку чи Францію, тож крадькома втікав від матері й павичів у саду та видирався на горіще, де рубав,

розсікав і колов повітря своїм клинком. Іноді підрізував мотузку, й череп гепав на підлогу, тож доводилося підвішувати його знову, на знак пошани підтягувати на майже недосяжну висоту, й тоді ворог тріумфально вищирявся до нього широко розтягнутим висохлим і почорнілим ротом. Череп монотонно гойдався, бо дім, на піддашші якого він висів, був такий величезний, що сам вітер неначе борсався у вічній пастці між його стінами й не знаходив виходу що взимку, що влітку. Зелені гобелени з мисливцями постійно колихалися. Предки Орландо були шляхетними від найпершого дня. Вийшли з північних туманів з коронами на головах. Ось і зараз, хіба ж смуги темряви та яскраві жовті плями, розлиті підлогою, з'явилися не від того, що сонячні промені мерехтіли й розсипалися в грубому склі гербових вітражів? Орландо стояв просто посеред фігури жовтого геральдичного леопарда, відображеного світлом крізь вітраж. Коли він поклав руку на підвіконня, щоб відчинити вікно, вона миттєво заграла червоним, синім і жовтим, ніби крило метелика. Зараз вдумливий читач, схильний до символізму, міг би зауважити, що хоча стрункі ноги, прекрасне тіло й благородні рамена міняться у відблисках геральдичних кольорів, лице Орландо у відчиненому вікні осяяне лише сонцем. Неможливо уявити більш упертого й водночас щирого виразу обличчя. Благословенна матір, яка його виносила, і ще більш благословенний біограф, який писатиме хроніку життя такої особи! Їй не доведеться плакати, а йому — звертатися по допомогу до романіста чи поета. Наш герой ітиме від діяння до діяння, від слави до слави, від титулу

до титулу, а його скромний писар прямувати-
ме за ним, аж поки не сягнуть вони вершини
своїх прагнень. З першого погляду зрозуміло,
що Орландо створений саме для такого шляху.
Його рожеві щічки вкриті персиковим пушком;
пух над губами трішки густіший за той, що
на щоках. Самі уста акуратні й ледь підняті
над рядом зубів, вишукано, мигдалево-білих.
Ніщо не порушує стрімкого вигину норавливо-
го носа; волосся темне, маленькі вушка щільно
прилягають до голови. Ах, але ж цей перелік
рис юнацької вроди буде неповним без опису
чоло та очей. Шкода, що рідко з'являються
на світ люди, наділені такими рисами; щойно
глянувши на Орландо, який стоїть біля вікна,
мусимо визнати: очі його схожі на нічні фіал-
ки; вони такі великі й ніби переповнені водою,
яка ось-ось вийде з берегів; а брови нагадують
склепіння мармурового купола, затиснутого
між двома гладенькими медальйонами скронь.
А ледь глянеш на очі й чоло — заспіваєш осан-
ну. Але його прямий погляд зустрічає безліч
прикрих дрібниць, які мав би оминати гарний
біограф. Те, що бачив юнак, дратувало його —
як-от матінка, дуже вродлива леді в зеленому;
вона в супроводі служниці Твітчетт щойно
вийшла погодувати павичів; побачене також
надихало його — як-от птахи й дерева; зако-
хувало в смерть — вечірне небо й круки, що
кружляли у височині; все це виром вражень
вихрилося просто в мозку — доволі місткому
мозку, — картини й звуки з подвір'я, і стукіт мо-
лотка, і деревна стружка збуджували, пожвав-
лювали пристрасті й емоції, переплетіння яких
ненавидить кожен гарний біограф. І ніби цього
замало, Орландо повільно опустив голову, сів